

НАШ ЈЕЗИК

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК

LIBRARY
JUN 10 1952
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

НАШ ЈЕЗИК

НОВА СЕРИЈА

Књ. III св. 3-4

3134

БЕОГРАД 1951

СТАЈАТИ—СТОЈАТИ

У нашој граматичкој и лексикографској литератури према презенту *стòјѓм* јављају се два облика инфинитива: један са *-а-*: *стàјаши*, а други са *-о-* у кореновом слогу: *стòјаши*. Зато једни граматичари сматрају да је правилан једино облик *стàјаши*, а други мисле да је исправније *стòјаши*.

Код творца нашег књижевног језика Вука Караџића у Рјечнику налазимо само *стàјаши—стòјѓм*, а исто тако *-ста-* (а не *-што-*) код сложених глагола: *достàјаши (се)*, *-стòјѓм (се)* „*sich würdig machen; sich geziemen*“, *застàјаши (се)*, *-стòјѓм (се)* „*verweilen*“, *настàјаши, -стòјѓм* „*die Aufsicht führen*“, *одстàјаши, -стòјѓм* „*zu Ende stehen*“, *постàјаши, -стòјѓм* „*ein wenig stehen bleiben*“, *престàјаши, -стòјѓм* „*hindurch stehen; überleben, в. надживјети*“, *устàјаши се, -стòјѓм се* „*durch Liegen geniessbar werden*“, — дакле све са *-а-* у коренском слогу инфинитива. Једино код *достàјаши се* налазимо и *достòјаши се* „*sich würdig machen*“; а у *пристòјаши се, -стòјѓ се* јавља се искључиво *-што-*. Иначе *престòјаши* (у Црној Гори) Вук сматра као покрајинско и упућује на *престàјаши*; а тако исто и *наштојаши* „старати се око шта“ (на Задвару) упућује на *наштајаваши*. — То значи да и код простог глагола и код већине сложених Вук као правилну варијанту инфинитивне основе узима — *стаја-*.

Вуково правило: *ста-* (у инфинитивној основи): *што-* (у презенту) усвајају и други граматичари.

Тако Т. Маретић у првоме издању своје Граматике и стилистике (1899) узима да је правилан однос *стàјаши (стàјао, стàјавши* итд.): *стòјѓм* (стр. 262). То мишљење он задржава и у другоме издању (1931), нако каже да се „гдјешто“ употребљава и *стòјаши*, са *-о-* (224—225). И у Боранићевом

Правопису (1930) *стајати* се препоручује као правилно, а *стојати* се сматра као погрешно (209). Исто тако и Д. Костић у својој књижици *Није-него* каже да је боље употребљавати *стајати* него *стојати* (1931, 195).

Па и у Правопису проф. А. Белића — у регистру даје се само однос *стајати*—*стојим*, а и не помиње се варијанта *стојати* (1934, 195).

Напротив, стари хрватски филолог В. Пацел (*Oblici književne Hrvštine*, Karlovac 1865, 37) вели да је према презенту *стојим* једини правилни инфинитив: *стојати*; а да је *стајати* инфинитив једног другог глагола, да иде уз презент *стајем*.

На ово се схватање враћа и М. Стојковић (*Stojati ili stajati za lat. stare*, *Nast. vjesn.* XLI, 170—174). Он сматра да је *стојати* једини исправан облик овог глагола, тим пре што и теориски изгледа оправданији: у другим словенским језицима налазимо само *sto-*, никад *sta-*, то је једно; а друго: у *стојати*—*стојим* имамо исти коренски вокал као у *бојати* *се* — *бојим се*, које припада овоме глаголском типу.

Како се употребљавају ови облици у нашим народним говорима? О томе не располажемо тако богатим подацима; али их ипак има довољно да се из њих утврди да постоји и једна и друга варијанта.

За *стојати* имамо ове примере: у војвођанским екавским говорима: *стдјати*, *стдјо*, *стдјали смо* (по мојим белешкама), у средњој Славонији доследно *стојати*; а тај се облик јавља и у Лици (М. Стојковић, *l. c.*). И у источној Србији имамо *стоах*, *стојаше* (А. Белић, *Дијалекти источне и јужне Србије*, 131, 575). На Косову се искључиво употребљава *стојаш*—*стојим* (Г. Елезовић, *Речн. косовско-метохиског дијалекта*, *s. v.*). Из Црне Горе је Вук забележио поменуто *присдјати се*; а у Црмници имамо *стоја-сам*, *стојали су* итд. (Б. Милетић, *Црмнички говор*, СДЗБ IX, 476). И сажети облик *стџати*, који налазимо у неким западнијим говорима, своди се, вероватно, на старије *стојати*, како тачно вели М. Стојковић: он налази у нашем језику примере за *џ* од *оја* (*џас < џојас* и сл.), а не налази примере за *џ < аја* (напр. *лајати*).

За *стајати* нам је важна потврда Вуков Рјечник. И ја сам код војвођанских екаваца забележио *стдјало*; *стдјајући* и сл.

Исто тако се јавља *ста-* и у источној и јужној Србији: радн. прид. *стаја* (А. Белић, о. с., 599). Затим у Санџаку: *стајаџ*, *стајаџше*, *стајаџсмо* итд. (Г. Ружичић, Акценатски систем пљеваљског говора, СДЗБ III, 160). Имам такође и потврду из Крушевца *стајаџш-стојиш*.

Овај материјал је довољан да покаже да у народним говорима имамо доста распрострањене обе варијанте; али не даје ништа за питање који је облик обичнији и који је генетички старији.

Ако посматрамо овај глагол са општесловенског гледишта, наћи ћемо да је ван српскохрватског језика позната једино варијанта *stojati*, као што тачно каже и М. Стојковић. Код Миклошича налазимо само *sto-*: ст. сл. *стојати* „stehen“, буг. *стоја*, доњолуж. *стојаџ*, кашупско *стојес*, рус. *стоять* (SEW, 319—320). Овим се примерима може додати словеначко (петко) *stojáti* и старословеначко *stojǫt* (Вондрак, Vergleichende slavische Grammatik II², Göttingen 1928, 190), ст. пољ. *стојац*, пољ. дијал. *стојац*, *стојец*, *стојаџ*, *стојаџо*, *стојели* итд. (колект. Gramatyka języka polskiego, Kraków 1923: J. Розвадовски, Historyczna fonetyka, 176; К. Њич, Dialekty języka polskiego, 466) и украјинско *стояти* (Гринченко, Словарь украинского языка, Киевъ 1909, s. v.). Најзад, и у румунском језику налазимо словенску позајмицу *ustoi* „sedare“, са *-o-* у корену (Миклошич, о. с. 320).

Слично је и код сложених глагола. И код њих налазимо, на пример у старословенском језику, *-sto-*: *прѣдѣстојати*, *застојати*, *настојати*, *обѣстојати*, *отѣстојати*, *прѣстојати*, *оустојати*, *достојати*, *постојати* (А. Меје, Etudes sur l'Étymologie & le Vocabulaire du Vieux Slave I, Paris 1902, 36).

Старочешки имперфект *stojiech* (Гебауер, Historická mluvnické jazyka českého III², Praha 1909, 293—294) не даје за ово питање ништа, јер може бити саграђен од презентске основе; а новочешко *státi* има већ сажет облик.

Обликá са *sta-* м. *sto-* ван српскохрватског језика не налазимо.¹⁾

¹⁾ У примеру из Супрасалског кодекса *оуаѣъ своѣмоу коню отѣлжчи стѣти* (Е. Беме, Die Actiones der Verba Simplicia in den altbulgarischen

Природно је, дакле, што и Вондрак (l. c.) и Гебауер (l. c.) и Меје (o. c., 24; *Slave commun*², Paris 1934, 197) и други оперишу само са *stojati*—*stoj* као са општесловенским типом. Меје (Sl. comm., l. c.) сматра да је и теориски оправдано *stojati*, са -o- које је постало од индоевропског редукованог степена, какав налазимо и код других глагола истог типа (*bǔdĕti*, *tǔplĕti* итд.).

Према томе би, дакле, прилике осталих словенских језика ишле у прилог нашега *stǔdǔjati*, а говориле би против нашега *stǔdǔjati*. Зато многи научници наше *stǔdǔjati* и изводе од старијег *stǔdǔjati* (Миклошич, l. c.; Вондрак, o. c., 190; Решетар, *Slavia* X, 598—599; Маретић у Граматици... и др.), иако се не слажу сви у тумачењу како је *stǔdǔjati* настало.

И у нашем *старом* језику обичније је било *што*-неголи *ста*-, судећи бар по примерима из Даничићевог Рјечника из књижевних старина српских (1863—1864, s. v. v.): у њему налазимо доста примера за *стојати* а само два примера са -a-: *стајати*, *стајти*.

Међутим, као што смо видели, Вук и његови следбеници употребљавају *stǔdǔjati* упркос овоме.

Поставља се питање слажу ли се наши новији писци са Вуком или не.

Ја сам тога ради извршио у овоме погледу анализу језика ових наших писаца: Јована Скерлића¹, Лазе Лазаревића², Јанка Веселиновића³, Милутина Ускоковића⁴, Стеве Јаковљевића⁵, Јована Дучића⁶, Стевана Сремца⁷, Боре Станковића⁸, Иве Андрића⁹,

Sprachdenkmälern, Leipzig 1904, s. v.) — значење одговара нашем *stǔdǔjati*—*stǔdǔjĕm*, „sich hinstellen“; иначе *само* *стојти* у трајном значењу (в. К. Мајера, *Altkirchenslavisch-griechisches Wörterbuch des Codex Suprasliensis*, Glückstadt-Hamburg).

¹ Историја нове српске књижевности², 1921. (Употребљено око 500 страна).

² Приповетке II, С.К.З. 53, стр. 285.

³ Целокупна дела I, Српски писци, стр. 484.

⁴ Дела, Народно дело, стр. 150.

⁵ Девет сто четрнаеста, Наша књига IX—X, стр. 200.

⁶ Сабрана дела V, Југосл. писци, стр. 240.

⁷ Приповетке, С.К.З. XXXIV, бр. 227, стр. 180.

⁸ Стари дани, С.К.З. 76, стр. 160.

⁹ На Дрини хуприја, Просвета, стр. 360.

Бранка Ћопића¹⁰ и Аугуста Шеное¹¹. Та анализа је код деветорице од њих показала да употребљавају или искључиво *сћајати* или углавном *сћајати* поред реткога *сћојати*; само код двојице као да је варијанта *сћајати* непозната.

Код Ј. Веселиновића (на око 500 страна) налазим доследно *сћајати*:

Није јој било тешко *сћајати* (465), — Ја сам *сћајао* на прозору (17), — *Сћајао* је, па је рукама доказивао (275), — *Сћајала* би она тако читав век (465), — Она је *сћајала* ка' окамењена (466), — Целу ноћ је тако *престајала* (467), — Између прозора... *сћајало* је... огледало (437); У запећку *сћајаше*... креветац (92), — Крај њега *сћајаше* Анђа плачући (109), — Он *сћајаше* као „станац“ камен (161); — ... испод дуда који *сћајаше* крај пута (178), — Пред њом *сћајаху* две драге слике (53), — Жене *сћајаху* на капијама (151), — Како је било онима што *сћајаху* напољу (189), — *Сћајаху* мирно као војска (477) итд.; (исп. и стр. 105, 110, 145, 147, 149, 154, 187, 216, 223, 248, 273, 275, 345, 437, 465).

Исто то имамо и код М. Ускоковића:

Више етажера *сћајао* је зидни календар (6), — Месец је рубио облак иза кога је *сћајао* (39), — Крај њих је *сћајао* чувар (78), — Милош је *сћајао* непомичан (97), — Она је *сћајала*... окружена гомилом девојака (91), — Зорка је *сћајала* наред себе (120), — У углу... *сћајала* је икона (136), — Погурено тело, на којем... ништа није добро *сћајало* (25), — У првом писму *сћајало* је (29), — Наредници који су укочено *сћајали* (122), — ...људским приликама... које су још ту *сћајале* (141); (исп. и: 77, 81, 108, 112, 115, 117, 120, 133, 134).

Код Б. Ћопића:

Онда је *сћајао* и чекао (Б 17), — Насупрот њега *сћајао* је човјек (Б 20), — *Сћајао* сам на бријегу (А 19), — Богдан је *сћајао* у строју (А 48), — *Сћајао* је гологлав

¹⁰ Приче за дјecu, Ново поколење (=А), стр. 182; Сурова школа, Ново поколење (=Б).

¹¹ Дела, Народно дело, стр. 230.

(А 130), — Маза... је *стајала* (А 56), — ...на ком је *стајала* бомба (А 130), — Често *стајала* сузних очију (А 144), — *Стајала* су уз посрнуле плотове (Б 14), — Радне чете *стајале* су... збијене (А 116).

Код Б. Станковића:

Па се нисам одмицао од ње, већ *стајао* (41), — *Стајала* је као укупана (23), — *Стајала* је по која гомила (40), — Зато је тада и *стајала*, дрхтала (42), — *Стајала* на путу (140), — *Стајаше* Станоја и гледаше; на ивици гроба *стајаше*... стакло ракије (34).

Код Ј. Скерлића:

...који ће... *стајашти* на челу (16), — У писању [је] *стајао* под утицајем... филозофског романа (108), — Из почетка је *стајао* под утицајем (195), — Он је... *стајао* над осталим... писцима (393), — *Стајали* су под његовим утицајем (80), — Стално *стајали* под... утицајем немачке културе (215), — *Стајали* су под општим утицајем (444).

Изгледа да је и код Ст. Сремца *стајашти* искључива варијанта. Он има: Тамо где је *стајао* притискивач (165), — ...која је на безбедном месту *стајала* (22), — ...лепо јој *стајала* (24), — *Стајала* је шпада (41), — ...где је *стајала* кутија (165), — У крштеници [је] *стајало* (7), — У кондуити је *стајало* (8), — Испод... наслова *стајало* је (158) итд. На 180 страна налази се само пример: Један патролција *стојаше* још једнако (131), али може бити да је ово штампарска грешка.

Код Лазе Лазаревића опет преовлађује *стајашти*; за *стојашти* имам само један јасан пример и други двосмислен: Вучко докопа гаће, које су на обали *стојале* (196) и А поврх свега *стојаше* неизвесност (74). Али ова два примера могу бити и штампарске грешке.

Иначе: Незгодно *стајашти* с њима (16), — Поред које је *стајао* (205), — *Стајао* је сам Вучко (224), — ...поред

девојке која је *сшајала* (101), — У њеним очима *сшајала* је... пресуда (119), — На... једном месту *сшајало* је (11), — На табли је *сшајало* (89), — Овако су *сшајале* ствари (28), — Које су ми *сшајале* под носом (107), — Њих две *сшајаше* саме (15), — *Сшајаше* дрвена столица (67), — На њеном лицу *сшајаше*... нешто... неразумљиво (116), — *Сшајаше* покрај тезге (207), — Двоје... *сшајаху* у *засенку* (27), — Али занати још *сшајаху* на... патријархалној основи (211).

Слично и код А. Шеное: према великом броју примера са *-а-* налазим опет само два са *-о-* и то:

Ту је малко *шшојао*... а напoкон ће... (20) и Под обронком *шшојао* је гранат грабар (52).

Код Ј. Дучића има мешања у већој мери; код њега налазимо и примере са *-а-* и примере са *-о-*.

Код Ст. Јаковљевића и И. Андрића изгледа да је у употреби једино *шшојашу*.

На 200 страна код Ст. Јаковљевића сам нашао само такве примере:

Како ће ми униформа *шшојашу* (10), — ... један који је *шшојао* при отвореним вратима (17), — *Шшојао* сам неодлучан (21), — *Шшојао* је пред стројем (34), — *Шшојао* сам на обали (109), — Онако усправан, *шшојао* сам да се одморим (168), — *Шшојао* сам као окамењен (183), — При улазу је *шшојала* маса људи (37), — Стотина... непознатих људи... *шшојало* је укочено (28), — Затим се окрете онима који су *шшојали* напољу (16), — Около су *шшојали*... наши војници (50), — *Шшојали* су непомично поред топова (64), — *Шшојале*... су једна према другој две непријатељске војске (132).

И код И. Андрића забележио сам много примера за *шшо-*:

Шшојао је крај прозора (40), — Већ је *шшојао* нови хан (64), — Пред њим је *шшојао* један старчић (89), — *Шшојао* је на истом месту (176), — А мост је и даље *шшојао* (241), — Живот је *шшојао* пред њима (263), — Тако је *шшојао* код свог... дућана (358), — *Шшојали* су

и служили (74), — *Стојали*... на мосту (68), — Они су *стојали* (189), — Девојке би... *стојале*... посматрајући игру (319).

И свугде на 360 страна *што*-, а само један пример са *-а*- (варош која је *стајала* између две ватре, 353). Али је готово сигурно да ће то бити штампарска или редакторска грешка, нарочито кад се зна колико Андрић пажње поклања језику својих дела.

Није немогуће да се са Јаковљевићем и Андрићем слажу и неки други писци, па ипак, судећи по изнетоме материјалу, варијанта са *-а-* је и после Вука, код наших писаца све до данас, остала врло обична (и много обичнија од оне са *-о-*); па се *-а-* налази врло често и у имперфекту, где би — историски гледајући — требало очекивати да је *-о-* изворно (исп. и у говорима 3 sg. *стајаше* — Санџак). Никако, дакле, не можемо, са М. Стојковићем, сматрати да је *стајати* неправилно. Напротив, и Вук и Даничић и новији писци показују да је *стајати* у пуној мери облик књижевног језика. Ја и из других писаца имам врло много примера који потврђују да је *стдјати* у најширој употреби:

стајало, Ст. Новаковић (Уставно питање, 1907, 5), *стајаху*, Вл. Ђорђевић (Путничке црте II, 1869, 12) *стајати*, С. Пандуровић (Огледи из естетике I, 1920, 21), *стајао*, Баталака (Историја српског устанка II, 1898, 791, 793), *стајао*, Љ. Ненадовић (Целокупна дела XIX, 1895, 21, 54), *стајати*, М. Ђ. Милићевић (Зановет 1894, 77), *стајала*, М. Шапчанин (Посланица учитељима, 1869, 12), *стајала*, В. Пелагић (Народни учитељ, 1905, 4), *стаяли*, К. Цукић (Економна полиција II, 1862, 577), *стајала*, Т. Ђорђевић (Македонија, 1920, 52), *стајати*, М. Влајинац (СЕЗБ XLIV, 340), *стајаше*, Његош (Горски Вијенац, Београд 1828, 61), *стајади*, С. М. Љубиша (Причања Вука Дојчевића, С.К.З. 81, стр. 41, 132), *стајаше*, В. Врчевић (Низ српских приповиједака, 1881, 170) *stajao*, Мијат Стојановић (Šala i zbilja, Senj 1879, 141), *стајао*,

сшајала, сшајали, И. Ћипико (Са острва, С.К.З. 15, 31, 40, 135), *odastajali*, С. Матавуљ (Вакопја fra-Врне, 1938, 38), *сшајашу*, С. Ћоровић (С. К. Гл. XVI, 243), *сшајали*, В. Ћоровић (Босна и Херцеговина, Поучник С. К. З. I, 138), *сшајао, сшајѓ, сшајаше*, П. Кочић (С планине и испод планине, С. К. З. 109, стр. 10, 27, 76), *сшајашу*, Јоксим Новић (Огледало србско I, 231), *сшашу*, З. Орфелин (Искусный подрумаръ, Беч 1783, 64, 67, 126), *сшашу*, Доситеј Обрадовић (Езопове и прочиѣхъ баснотворцевъ басне, Лајпциг 1788, 15), стаја 1 sg. аог., *посшајало, сшајаше, сшајали*, Б. Радичевић (Песме I, С. К. З. 80, стр. 48, 49, 50, 80), *сшаше*, Ј. Хаѣић (Дух народа србскога, 1858, 54), *сшашу*, Ј. Игњатовић (Ђорђе Бранковић, Карловци 1859, 160), *сшајасмо*, Змај (Ђулићи и љулићи увеоци, С. К. З. XXXIII бр. 218, 90), *сшајаше*, Ст. Станојевић (Историја српског народа 1921, 90) *stajalo*, М. Шеноа (Dialogi i dramoleti, 1914, 100).

Код још понеког писца се може наћи и примера са *-о-*, као код Љ. Ненадовића, С. Матавуља, М. Миљанова, код неких војвођанских писаца и др.; а има и писаца који се колебају у употреби једног или другог (поред Ј. Дучића такви су Доситеј, М. Ђ. Милићевић, Ћипико, и још неки).

Засебно је питање старине варијанте *сшдјашу*. За варијанту *сшдјашу* смо констатовали да је сигурно стара, општесловенска. За облик са *-а-* се на први поглед не може рећи да је општесловенски, јер га ван нашег језика не налазимо. Зато су многи сматрали да је природно мислити да је сасвим нов, настао на српскохрватском терену од облика са *-о-*.

Т. Маретић (Грамматика...¹, I. с.) мисли да смо имали гласовну промену *сшдјашу* > *сшдјашу*: да се *о* асимиловало према следећем *а*; у облицима где није постојало следеће *а* (напр. у през. *сшдјим*) — асимилације није било, и остало је у корену *-о-*.

М. Решетар (о. с., 598—599) с правом одбацује Маретићево тумачење, због тога што би у томе случају требало очекивати и од *бдјашу се* > **бајашу се* и од *брдјашу* > **брајашу*, чега нема никако. Он мисли, исто као и Вондрак

(о. с. II, 190), да је *стѡјаѡи* измењено у *стѡјаѡи* према глаголу *стѡѡи*. Међутим је потпуно јасно да је овакво тумачење лингвистички још мање могуће. На првом месту, *стѡѡи* је *перфективан* глагол, а *стѡјаѡи* (и *стѡјаѡи*) *имперфективан* — и они нису ни у каквом сталном односу који би био продуктиван; према *стѡѡи* је у нормалном односу једино *стѡјаѡи* — *стѡјеѡм*, као *итераѡиван* глагол; обрнуто, према *стѡјаѡи* (и *стѡјаѡи*) у нормалном односу би био једино *перфективан* глагол, рецимо *устѡјаѡи се*. Због тога је немогуће да дође до оваквог међусобног утицаја *стѡјаѡи*: *стѡѡи*. На другом месту, да је *стѡјаѡи* заиста добило своје прво *-а-* према *стѡѡи*, неминовно би и *стѡјеѡм* морало бити измењено у **стѡјеѡм* према *стѡнеѡм*, а то се није догодило. На трећем месту, ако је у нашем језику могло *стѡѡи* извршити овакав утицај на *стѡјаѡи*, зашто се то није догодило ни у једном другом словенском језику, иако је и *stati* и *stojati* још општесловенско? На четвртном месту, није нимало вероватно да би пука аналогија према другим облицима могла пореметити однос *стѡјаѡи*: *стѡјеѡм*, где је било *-о-* и у презентској и у инфинитивној основи, да би довела до односа *стѡјаѡи*: *стѡјеѡм*, са *-о-* у једној а *-а-* у другој основи. Такве измене нигде у словенским језицима не налазимо. Истина, ми имамо глагола са једним вокалом у презенту а другим у инфинитиву (*зов-ем*: *зв-аѡи*, *бер-ем*: *бр-аѡи* итд.), али то су само *остаѡи* из једне прастаре епохе. Они су се тако затекли и тако остали; али нема никаквог оправдања да се стварају од правилних типова — *нови* неправилни.¹⁾

М. Стојковић (l. с.) покушава да да једно друго објашњење. Он мисли да је *стѡјаѡи* постало од *стѡјаѡи* на тај начин што се *-о-* изменило у *-а-* према сажетоме *стѡѡи*. Али је и ово објашњење такође немогуће. И то не само због разлога изнетих горе, него је овде најважнији географски моменат: сажети облик *стѡѡи* јавља се, колико је познато, само у неким јекавским и икавским говорима и

¹⁾ О слагању старих различитих основних елемената у нову чврсту словенску систему, где су старе разлике основа само преживели остаци, — в. проф. Белића, Поставак прасловенске глаголске системе, Глас СКА CLXIV, 3—40.

претставља доста узак провинцијализам. Међутим *stàjaши* налазимо на великом делу екавске територије где је сажети облик непознат, а тако исто и иначе по свим нашим крајевима. Као што и сам М. Стојковић констатује, код Вука налазимо *stàjaши* (а Рјечнику сажети облик *stàши* није познат колико ни *stòjаши*). Може ли се веровати да је *stàjaши* постало наслањањем на *stâши*, рецимо, негде у уској области Приморја, где сажети облик постоји, па да се *stàjaши* проширило преко целе наше територије а *stâши* није? И зашто, на пример, у црмничком говору, где имамо сажети облик *stâш*, налазимо поред њега баш само *stòjâш*, а немамо никако **stâjâш*?¹⁾ Због свега тога ми се чини да је облик *stàjaши* необјашњен и необјашњив из средстава самог нашег језика. Ја зато претпостављам да би ипак мора бити врло стар, тј. да се однос *stâ-о-јим*: *stâ-a-jaши* морао формирати у далекој прошлости најисти начин као *бер-ем*: *бр-ашти* и сл.: то ће рећи да су различити вокали у корену *sto-* || *sta-* остаци такозваног индоевропског аблаута. Нажалост, други словенски језици, као што видимо, не дају нам никакву потврду за ово, јер су сачували само *sto-*, а не и *sta-*. Али то, уосталом, не би био једини случај где је наш језик сачувао старину боље него други словенски језици. Иначе — са индоевропског гледишта однос *sto-* : *sta-* би био правилан: имали бисмо редуковани степен (**stâ-*) према пуноме степену (**stâ-*), какав налазимо и у другим индоевропским језицима. Исп., на пример, лат. *stâtus* (= **stâ-*) и *stâre* (= **stâ-*) и др. А да је *sta-* (= и. е. **stâ-*) имало и имперфективно значење (као *stàjaши*)²⁾, показује лат. *stâre*, грч. дијал. *ἵστασι* и др. Најзад, да се у словенској групи језика у истом значењу могло очувати и *sto-* (= **stâ-*) и *stâ-* (= **stâ-*), излазило би из чињенице да се и у италској групи очувало у истом значењу и и једно и друго: латинско *stô* „стојим“ изводи се од **stâ-jô*,

¹⁾ Б. Милетић (I. с.) изричито вели да се у Црмници употребљава само *stòjâли-су* итд. и *stâли* су итд., а да је **stâjâш* непознато. — Само он погрешно мисли да је „из презента *stòjâш*... уопштено... -о- и у облицима инфинитивне основе“.

²⁾ Поред перфективног: *stâши* (**stâ-*); исп. перфективно грч. *ἵστα*, санскр. *âsthât* (Meje, Etudes... I, 24).

а умбриско *stahu* „стојим“ — од **stə-ǵō* (исп. А. Валде, EWB², 741—742; Валде-Покорни, VWIS II, 603 и даље).

Ја, дакле, мислим да је, поред општесловенског *stojait*, старо, вероватно, и српскохрватско *stǎjаши*. Али, наравно, ову претпоставку би могло да подупре тек слагање нашег језика са којим другим словенским језиком; а то засад не налазимо.

Међутим је практични проблем употребе варијаната *stǎjаши* и *stǒjаши* у нашем језику — јасан. Оне су обе познате; али је прва од њих свакако обичнија, бар у језику писаца. А пошто је то истовремено и облик Вуковог језика, мислим да нема разлога да се он напушта, па су, дакле, у праву они граматичари који облику *stǎjаши* дају предност над обликом *stǒjаши*, без обзира на то какве су прилике у осталим словенским језицима.

Иван Поповић